

**Hí trường Colosseum ở Rôma và
Hang toại đạo Callixtus (Catacombs of Saint Callixtus).**

Có những di tích lịch sử vượt thời gian được xếp hàng kỳ quan thế giới: Đấu trường Colosseum. Hàng năm có cả 30 triệu du khách từ khắp nơi trên thế giới đến Ý để xem những di tích lịch sử vượt thời

gian này.... sách vở viết về những di tích lịch sử này vừa nhiều vừa hay.... Hình ảnh nhiều không sao tả xiết....Tôi đã thấy và thăm viếng lâu giờ những kỳ tích trên, nhưng không có khả năng mô tả cặn kẽ như nhiều nhà chuyên môn đã làm. Tôi chỉ xin mô tả một cách giới hạn theo nhận xét cá nhân.

Đấu trường hay hí trường Colosseum

Tiếng Anh “The Colosseum or Coliseum” hay the Flavian Amphitheatre; tiếng Latinh: Amphitheatrum Flavium; Tiếng Ý: Anfiteatro Flavio or Colosseo. Những tên gọi cho chúng ta một định nghĩa chung: Colosseum là một đại hí viện ngoài trời, được xây bằng vật liệu nặng là đá từ thế kỷ thứ nhất. Gọi đại hí viện tương đối đúng hơn với việc sử dụng hí trường đa dạng lúc đầu: (1) dùng làm đấu trường tức nơi dành cho vua chúa và dân chúng đến xem những trận đấu kiếm hay đấu gươm ngày xưa, thường là một mất một còn, hay diễn xuất một trận đánh giặc (2) nơi hành hình các Kitô hữu thời đế quốc La Mã cấm đạo, người ta thả thú dữ cắn xé và giết chết những người công giáo thời bấy giờ; (3) cũng là nơi người ta đến để thưởng thức tài hùng biện của những bậc trí thức trứ danh.... Cách chung hí trường để giải trí, nhưng cách giải trí mua vui ngày xưa thường đẫm máu và dã man.

Hí trường được bắt đầu xây dựng dưới thời Vespasian Flavius, được hoàn tất dưới thời Titus Flavius và sau đó được trùng tu dưới thời Domitian Flavius. Cả ba hoàng đế này đều có chung tên họ là Flavius, gọi là triều đại Flavius, nên hí trường mang tên “the Flavian Amphitheatre; tiếng Latinh: Amphitheatrum Flavium; Tiếng Ý: Anfiteatro Flavio” như chúng ta vừa đề cập.

Nhưng làm sao từ tên Đại hí Trường Flavius lại gọi sang tên Colosseum? Thấy có hai cách cắt nghĩa: (1) Colosseum bắt nguồn từ colossale, tiếng Ý, có nghĩa là colossal, là khổng lồ. Rồi người ta viết chữ “C” hoa để diễn tả rằng hí trường lớn nhất Roma. (2) Lấy tên bức tượng khổng lồ của hoàng đế Nero đứng sừng sững 30 thước cao trên quảng trường này. Tượng đồng khổng lồ của Nero gọi là Colossus of Nero, tức tượng hoàng đế Nerô khổng lồ. Từ chữ Colossus sang chữ Colosseum để nói lên chiều kích vĩ đại của hí trường. Để ca tụng bạo chúa Nero, nịnh thần nói: “Bao lâu Colossus đứng vững thì Roma đứng vững. Khi Colossus suy sụp thì Roma suy sụp. Mà Roma suy sụp có nghĩa là cả thế giới suy tàn” Lịch sử cho biết Nero kết thúc cuộc đời độc ác của mình bằng liều thuốc độc sau khi đã giết mẹ, giết một số thân nhân ruột thịt, giết hàng ngàn Kitô hữu và đốt thành Roma.....Ông đã tàn lụi, nhưng Roma vẫn đứng vững, thế giới vẫn phát triển... để làm chứng cho một Nero chết yểu (sinh năm 37, chết năm 68, lúc mới 31 tuổi)

Tôi thấy ngay người Ý cũng không nói đúng hay viết đúng tên Colosseum. Có những cách nói và viết khác nhau như: colisseum, colloseum, collosseum, colisium, collesium, colusium.... Công trình Colosseum biểu lộ một kiệt tác kiến trúc. Hí trường được khởi công từ năm 72 sau công nguyên và kết thúc chỉ 10 năm sau tức năm 82 sau công nguyên. Cách nay 2000 năm, một hí trường được xây bằng hàng triệu tấn đá đẽo gắn khít vào nhau và rất kiên cố. Hí trường cao có chiều dài 205 mét, chiều ngang 168 mét và chiều cao 48 mét với 4 thang bậc (không phải 4 tầng) và chiếm một diện tích mặt bằng là 3,357 mét vuông, chu vi đo được 527 mét, có sức chứa từ trên 50000 người. Người ta có thể đi vào và thoát ra trong một thời gian rất ngắn nhờ có tất cả 76 cửa. Bên trong hí trường, có nhiều bậc cấp khác nhau dành cho các giai cấp khác nhau trong xã hội như hoàng gia – chư hầu, viên chức triều đình, quý tộc Sau cùng và trên cùng là phụ nữ.

Để dễ hiểu hí trường colosseum, chúng ta cứ lấy một sân vận động ngày nay để so sánh thì rõ hơn: Một toà nhà hình tròn, hay hình bầu dục, không mái, bên trong là các tầng băng ghế ngồi, thượng hạng là bậc thấp nhất và hạng chót ở hàng cao nhất và xa nhất. Khán đài, nơi giao đấu hay đánh vật ngày xưa hay chơi thể thao ngày nay là mặt bằng thấp nhất.... Phải nói là những sân vận động ngày nay được xây dựng mô phỏng theo hí trường Colosseum ngày xưa. Ngày xưa, không có hệ thống âm thanh, vậy mà một người đứng ở khán đài thấp có thể nói cho 50000 người nghe rõ, nhờ “tiếng vọng từ thung lũng sâu” và dội lại do những tường chắn chung quanh.

Chúa Giêsu cũng giảng dạy theo kiểu hí trường này. Chúng ta thấy dân chúng theo Chúa, ngồi chung quanh triền đồi từ cao xuống thấp.... và Chúa giảng thường từ thấp vọng lên cao.... Dân chúng vây quanh Chúa, Chúa xuống thuyền đánh cá Ông Simon và chèo ra xa một chút... từ ngoài khơi... Chúa giảng vào trong bờ cho bà con nghe..Ai đến Roma, ngày Chúa Nhật đi dự giờ đọc kinh Truyền Tin cũng vậy. Đức Giáo Hoàng từ trên cao, dùng loa phóng thanh nói vọng xuống. Nhưng nếu có ai từ quảng trường thánh Phêrô nói to vọng lên... ai cũng nghe, vì chung quanh là vòng cột chắn

Hang toại đạo Callisto (Catacombs of Saint Callixtus).

Trong thực tế không biết như thế nào, nhưng khi mô tả hí trường Colosseum, nơi người ta giải trí

bằng cách xem những trận đấu kiếm đâm máu, cũng là nơi người ta chứng kiến cảnh thú dữ phanh thây các anh hùng tử đạo, những Kitô hữu trong những thế kỷ đầu..... làm tôi liên tưởng đến hang toại đạo thánh Callixtus mà đã đôi lần thăm viếng.

Có nhiều người thắc mắc: Các hoàng đế Roma thay phiên nhau cấm đạo suốt 3 thế kỷ cho đến hoàng đế Constantino, năm 312 mới ban hành sắc chỉ cho tự do giữ đạo và truyền đạo. Vậy thì các giáo hữu ở 3 thế kỷ đầu giữ đạo như thế nào? Họ giữ đạo một

cách âm thầm kín đáo trong những hang toại đạo. Họ kiên cường tuyên xưng đức tin trước khi bị phanh thây nơi hí trường. Họ tìm cách liên lạc và nhận ra nhau qua những dấu hiệu Kitô hữu mà chúng ta còn lưu truyền và ngưỡng mộ cho đến ngày nay.

Dấu hiệu để Kitô hữu nhận ra nhau cũng như tìm đến nơi có thánh lễ hình con cá. Con cá, tiếng Hy Lạp là ICHTHUS, khi ghép các chữ đầu tiên lại chúng ta có câu: "Iesùs Christos Theou Uiòs Soter" có nghĩa "Đức Giêsu Kitô Con Thiên Chúa Đáng Cứu Thế" Kitô hữu chỉ cần theo hình con cá do ai vẽ đó và tìm đến hang toại đạo hay nơi vắng vẻ có thánh lễ để rước lấy Mình Thánh Chúa. Na ná như vậy, ngày nay người ta theo dấu chữ H để tìm đến bệnh viện (Hospital). Thờ thầm cách, một lời thốt ra vô ý có thể bị bắt và bị giết chết. Người ta không thể hỏi người khác công khai: Có phải anh chị là người công giáo không? Muốn nhận ra nhau, người ta vẽ hình con cá bằng tay quơ trên không hay bằng chân vẽ trên đất.... người kia nếu là Công Giáo sẽ vẽ hình con cá đáp lại... thế là họ nhận ra nhau là Kitô hữu. Cũng thế, thời cấm đạo ở Việt Nam, người Công Giáo miền Bắc và Miền Trung chạy vào miền Nam và sống thật xa trong những vùng hẻo lánh. Họ tạo thành HỌ ĐẠO, những người có đạo sống như họ hàng. Họ gọi nhau bằng anh bảy, Chị tám hay Cô ba....Người trong họ đạo biết ai là anh bảy.... nhưng không ai ngoài họ biết anh bảy là ai.... Nhờ vậy người còn sống và đạo còn tồn tại.

Toại đạo, hay "Catacombe" phát xuất từ tiếng Hy Lạp "Kata cumbas" sát nghĩa là "hầm" hay "hố". Người ta đào hố chôn người chết... người chết càng nhiều... hố đào càng sâu và nối rộng thành những hầm mộ dưới lòng đất. Sau cùng toại đạo là những nghĩa trang của người Công Giáo đào sâu dưới lòng đất làm nơi "ngủ chung với nhau" sau khi chết. Chúng ta biết người công giáo thời xưa, không thích gần hay chung chạ với người ngoại giáo kể cả khi sống và khi chết. Nên vào cuối thế kỷ II, họ quyết định xây các nghĩa trang riêng để chôn cất các tín hữu qua đời, như trong một "nhà ngủ chung", và từ đó phát xuất ra từ "koimeteria", mà chúng ta dịch là nghĩa trang. Nên đất thánh Công Giáo bắt nguồn từ kiểu hang toại đạo này.

Nghĩa trang thánh Callisto, là nghĩa trang, do Đức Giáo Hoàng Zeferino cai quản Giáo Hội giữa các năm 199-217, cho thành lập và giao cho Phó tế Callisto trông coi. Sau này Phó tế Callisto được bầu làm Giáo Hoàng kế nhiệm Đức Giáo Hoàng Zeferino cai quản Giáo Hội giữa các năm 217-222, tức cho tới khi Đức Giáo Hoàng Callisto chịu tử đạo và chôn cất trong nghĩa trang này.

Nên tôi xin giải thích như thế này: Gần hai thế kỷ đầu, "catacombe" được gọi "hang toại đạo" theo nghĩa để chỉ nơi người công giáo "toại đạo" tức "tỵ đạo", như tỵ nạn... là nơi trốn tránh để giữ đạo, có thể đây là nghĩa trang của người La Mã. Nhưng cuối thế kỷ II "catacombe" là nghĩa trang công giáo. Người công giáo đào hố xây mộ phần cho mình để những người có đạo ngủ chung, chờ phục sinh.

Làm tôi xét mình.....

Nhìn thấy hí trường Colosseum và hang toại đạo thánh Callisto tôi nghĩ đến sự tài giỏi và can cường của những thế hệ đi trước:

1/ Một hí trường vĩ đại, cao gần 50 thước được làm bằng hàng triệu tấn đá đẽo gắn vào nhau và tồn tại 2000 năm qua. Du khách thán phục vô cùng! Tôi ngắm nhìn và ngưỡng mộ kiệt tác của kiến trúc! Ngày nay, nhiều hí trường, nhiều sân vận động trên thế giới được mô phỏng theo cấu trúc của hí trường Colosseum. Không dám chê thế hệ người Ý hiện tại, nhưng tôi thấy 62 triệu công dân Ý hiện tại không bằng những tiền nhân tài giỏi ngày xưa. Ngày nay, người Ý sống nhờ du khách rất nhiều. Chúng ta cứ thử tính xem 30 triệu du khách vào Ý hàng năm, tiêu bao nhiêu tiền cho những lần thăm viếng những di tích lịch sử kỳ tác này. Tôi cũng xét mình thấy là, những bậc đàn anh của mình nhiều người rất giỏi. Có người không hề bước chân ra khỏi Việt Nam, nhưng họ nói thông thạo vài ba sinh ngữ. Chúng ta đang sống nhờ công khó của tiền nhân! Hy vọng cuộc sống tôi thành nền cho những người đi sau.

2/ Hang toại đạo lúc đầu là những hầm mộ, nơi người công giáo trốn để giữ đạo. Dần dà người công giáo chôn cất người công giáo nơi chốn riêng, những người cùng đức tin “ngủ chung” sau khi chết chờ ngày phục sinh....cũng gọi là hang toại đạo. Vậy toại đạo là nơi trốn để giữ đạo và cũng có nghĩa là nơi chôn riêng người có đạo.... Là người công giáo, tôi không thể nói: đạo nào cũng thế... không! Không có đạo nào bằng đạo Công Giáo cả... Công giáo không chỉ dạy ăn ngay ở lành, nhưng còn dạy tôi “sống giữa thế gian mà không thuộc về thế gian!” Thật vậy, tôi cũng sinh sống như mọi người, nhưng tôi sinh ra, sống và chết cho chương trình cứu độ của Thiên Chúa. Hãy hiên ngang và kiên vững trong đức tin công giáo!

Nhiều khi vì bản chất yếu đuối, vì những thử thách cuộc đời... tôi có nghiêng... nhưng chưa ngã.